

Menneskerettighederne - brugt og misbrugt

Menneskerettighederne - brugt og misbrugt

D E N N Y V E R D E N
TIDSSKRIFT FOR INTERNATIONALE STUDIER

DIIS • København • 2007

DEN NY VERDEN 2006:4

1

Bog anmeldelse

Harri Englund: *Prisoners of Freedom. Human Rights and the African Poor*

Antropologen Harri Englund har med *Prisoners of Freedom – Human Rights and the African Poor* skrevet en bog, som alle med interesse for menneskerettighedsudbredelse i Afrika bør læse. Med udgangspunkt i et antropologisk feltarbejde omkring en række menneskerettighedsprojekter i Malawi, et af de lande i Afrika, hvor Institut for Menneskerettigheder har været mest involveret, stiller han en række vigtige spørgsmål om, hvorvidt disse bestræbelser får det tilsigtede sigte i forhold til myndiggørelse, *empowerment*. I mange tilfælde, hævder han, bliver resultatet det modsatte, nemlig en umyndiggørelse af de fattige og at skylden for de fattiges problemer læsses over på deres egne skuldre.

Dette er en stærkt foruroligende tese, og den er så meget mere foruroligende, fordi den er funderet på et sjældent grundigt feltarbejde. Englund mestrer nemlig *chichewa*, det lokale sprog i Malawi, og har fulgt forskellige menneskerettighedsorganisationers arbejde tæt ved at sidde på deres retshjælpskontorer i dagligdagen og ved at tage med ud i landsbyerne og observere mødet mellem lokale ngo-repræsentanter og landsbyboerne over længere tid.

Englunds indledende indvending bygger på, at mange af de formuleringer, der ligger til grund for de internationale menneskerettigheder, får et helt forkert udtryk i Malawi, simpelthen fordi de er elendig oversat. På *chichewa* bliver 'rettigheder' således til 'friheder.' Dette er i sig selv problematisk, men problemet forstærkes yderligere i den kontekst, hvor der oplyses om rettigheder, som f.eks. i de forskellige udenlandsk finansierede menneskerettighedsprojekter, hvor det får uheldige konsekvenser. De internationale konventioner præciserer, at det enkelte menneske har ret til beskyttelse mod overgreb. Det bliver i den oversættelse og udlægning, de fattige i Malawi udsættes for, til, at de i det nye demokrati har frihed til hvad som helst. Dette kommer til at stå i skarp modstrid til de socioøkonomiske realiteter, landbefolkningerne lever under. Når således folk ikke interesserer sig synderligt for deres 'friheder', bliver det i ngo-folkens øjne set som en bekræftelse på, at bønderne er tilbagestående analfabeter,

og de kan så ordinere mere af den samme medicin, nemlig kapacitetsopbygning.

Dette hænger sammen med et uheldigt interessesammenfald mellem projektansatte feltarbejdere, der skal sørge for udbredelsen af budskabet om folks rettigheder, og eliterne, der ikke har interesse i at ændre eksisterende udbytnings- og dominansformer. Det kommer konkret til udtryk ved, at de projektansatte, der i praksis er ganske statusfikserede og ser projektet eller ngo'en som en mulighed for at stige i graderne, antager en temmelig nedladende og meget generaliserende holdning, når de på landsbyniveau fortæller folk om, hvilke 'friheder' de har med det nyindførte demokrati.

Dette argument bliver smukt teoretisk underbygget ved en sjældent præcis anvendelse af et Foucault-inspireret analyseapparat, der teoretiserer over ngo-arbejders transformation fra menneskerettighedsforkæmper til forsvarere af et uretfærdigt system, et system bundet op på neoliberal turbokapitalisme. Det påvises således, at det skred, der sker i Malawi – hvor fokus forskydes fra økonomiske og sociale til borgerlige og politiske rettigheder i menneskerettighedsorganisationernes praksis – fører til en yderligere umyndiggørelse og marginalisering af den fattige befolkning, hvor menneskerets-ngo'erne ender med at beskyldte de fattige selv for deres misere, samtidig med at man får skabt en uheldig alliance mellem den neoliberale og den menneskerettighedsbaserede politiske dagsorden. Derudover kritiserer Englund menneskerettighedsorganisationerne for at have en naiv tro på, at man gennem lovgivning og institutionsopbygning kan nå nogen vegne, når man ignorerer de strukturelle faktorer, der producerer uligheder, udbytning og dermed overgreb.

Bogen fortjener at blive diskuteret indgående blandt folk, der arbejder med menneskerettigheder i Afrika, da den rammer i hjertekulen på mange af de udfordringer, vi møder, ikke blot i Malawi, men også i andre afrikanske lande. Det er en meget kritisk udlægning af mødet mellem menneskerettighedsorganisationerne og befolkningerne, der præsenteres, og man må håbe, at der findes mere opløftende eksempler end dem, Englund refererer. Det mener jeg nu også, der er grund til at antage. De partnere, IMR har i Malawi, mener jeg selv har vist en større grad af selvrefleksion.

Min hovedindvending er, at Englund i sin kritik af menneskerettighederne selv bliver ganske normativ. Han har nok selv lidt for rosenrøde forestillinger om, hvor langt et menneskerettighedsinitiativ skulle kunne komme på de 10 år, han beskriver, og kritikken bliver på denne baggrund lidt hård. Faktisk nævner han, at visse initiativer i Malawi indgår i en form for selvrefleksion omkring, hvordan man kan forbedre praksis, et faktum der tegner godt. Ydermere er hans kritik af neoliberalismen, der dækker over den politik, Verdensbanken og Den internationale Valutafond får sat igennem overalt i Afrika, og som er det store onde i hans fortælling, lidt

svær at anvende. Denne neoliberalisme får han portrætteret således, at medmindre vi gør op med den, står intet til at ændre til det bedre. Det er jeg ikke så sikker på. Endelig er bogen ikke nogen læse-let bog. Den er skrevet i et tungt akademisk sprog. Dette bevirker imidlertid samtidig, at argumentet fremstår smukt, teoretisk og empirisk velfunderet og svært at komme uden om.

*Henrik Nielsen er udreder ved
Institut for Menneskerettigheder*

